TARİHİN YANSIMASINDA GAZİ ŞEHİR ANTEP'İN İŞGALİ ve HALKIN MÜCADELESİ

Özkan KARACA*

ÖZET

Antep savunması Milli Mücadele Savaşının önemli bir abidesidir. Çünkü savunmanın süresi, savunucuları içinde bulundukları, karşı karşıya kaldıkları koşullar bakımından düşmanla kıyas kabul edilmeyecek bir nitelik göstermektedir. Dünyadaki şehir savunma savaşlarında; Verdün ve Stalingrat gibi şehir savunmalarında iki devletin modern orduları karşı karşıya savaşıyorlardı. Antep'te ise modern orduya karşı yokluğun kıskacında sıkışan halk topyekûn seferber olarak; canını siper etmiş, yüreğini koymuş, alın teri dökmüş, kanını akıtmış, hürriyetin istikbalinde bağımsızlığını aramıştı. Antep savunmasının en belirgin özelliği de tamamı ile bir halk hareketi oluşudur. Öyle ki, halk her şeyi kendisi organize ederek göstermiştir. Antepli, el birliğinde, yürek dirliğinde bir araya kenetlenmiştir. Düşman işgalinde devletin her hangi bir kurumundan tek kuruş yardım istemeden; silahını, cephanesini ve erzakını kendisi sağlayarak düşmanın modern araç ve gereçlerine karşın mücadeleye girişmiştir. Antepli bunun bedelin de 6000'ne yakın şehit vererek toprağın yüküne eğilmiş, acı hatıranın esintisinde gaziler kalmıştır. Bu şehrin bu şanlı savunması yalnız Türklerin değil bütün insanlık âleminin takdir ve hürmetini kazanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Antep'i, şimdiye kadar tarihte hiç bir şehre nasip olmayan "Gazi"lik unvanını vererek mükâfatlandırmıştır.

Bu makalede, Osmanlı Devleti savaşa sürükleyen nedenleri sorgulanmış, Antep'in İngiliz ve Fransızlar tarafından öneminden dolayı Antep üzerinde cereyan eden hadiseler aralanmıştır. İngiliz ve Fransız birliklerince Antep'in işgali sırasında halkın yaşadıkları zorluklar, destansı mücadelesi, yer yer dile şahitlerin ifadesini dile getirerek ve ülke etrafında meydana gelen savaşın dramı tüm çıplaklığı yansıtılmıştır. Antep savaşı ve kurtuluşu günümüze yansıması bakımından sebep ve sonuçları ortaya konulmaya çalışılmıştır

Anahtar Sözcükler: Gaziantep, Osmanlı Devleti, Milli Mücadele, İngilizler, Fransızlar

ABSTRACT

Antep defense is an important monument of the War of Independence. Because the duration of the defense, the defenders are incomparable to the enemy in terms of the conditions they face and the conditions they face. In city defense wars around the world; Modern armies of the two states fought face to face in city defenses such as Verdun and Stalingrat. In Antep, the people, who were stuck in the grip of poverty against the modern army, were mobilized as a whole; He had shielded his life, put his heart, shed sweat, shed his blood, sought independence in the future of freedom. The most distinctive feature of the Antep defense is that it is completely a popular movement. So much so that

* Araştırmacı- Yazar. MSF Basın Yayın Prodüksiyon. ozkankaraca@msfprodüksiyon.com.tr
ORCID ID: 0000-0001-6984-9772

the people organized everything by themselves. Antepli are clamped together in hand and heart. Without asking any institution of the state for help in the invasion of the enemy; He entered the struggle against the modern tools and equipment of the enemy by providing himself with his weapons, ammunition and supplies. The people of Antep leaned on the burden of the earth by giving nearly 6000 martyrs for this price, and veterans remained in the breeze of bitter memory. This glorious defense of this city has won the admiration and respect of not only the Turks but also the whole humanity. Grand National Assembly of Turkey, Antep, ever in history ever bestowed on a non-city "Veterans" was the title of like giving reward.

In this article, the reasons that drove the Ottoman Empire to the war were questioned, and the events that took place in Antep due to the importance of Antep by the British and the French were discussed. The difficulties of the people during the occupation of Antep by the British and French troops, their epic struggle, expressing the testimony of the witnesses and the drama of the war that took place around the country were reflected in all its nakedness. The causes and consequences of the war in Antep and its liberation have been tried to be revealed in terms of their reflection on the present day.

Keywords: II.Abdulhamid, Ottoman Empire, Hamideye Regiments, Tribal Mektebileri, Kurds

Giriş

Bugüne kadar arkeolojik çalışmalar ışığında elde edilen bilgilere göre, Ayıntab (Gaziantep) ilk Çağda Hititlerin sık sık uğradığı, yerleşime oldukça elverişli ve işlek yollar üzerinde kurulmuştur. Şehrin kuruluşu M.Ö. 5600 yıllarına kadar tarihlenmektedir.[1] M.Ö. birinci asırda Romalıların eline geçti. M.S. 395'te Roma ikiye bölününce, Doğu Roma'nın payına düştü. Antep bölgesi 7. Yüzyıldan itibaren Türk İslam devletlerinin egemenliğine geçmiştir. 16. Yüzyıldan itibaren ise tamamıyla Türk egemenliğine girmiştir.

Kaynaklar şehrin önemli bir kavşak noktası olan ve bugün şehrin 10 km kuzeyinde bulunan "Doliche ", "Teluk", "Dalük" adları ile anılan ve günümüzde Dülük Baba adı verilen yörede kurulduğu konusunda birleşmektedirler.[2] 1908 tarihli Halep Vilayeti Salnamesine göre şehrin 10 km kuzeybatısında bulunan Dulük'ün (1391-1398) yıllarında terk edilerek merkezin bugünkü Gaziantep'e taşındığı Mahkeme-i Şer'iye sicillerine dayandırılarak ortaya çıkarılmıştır.[3]

Hazret-i Ömer zamanında İslâm orduları tarafından fethedilince şehrin çevresindeki pınar ve sulara izâfeten "pınar şehri" manasına gelen "Ayntâb" ismi verildi. Geçen yıllardan sonra Türkler burayı fethedince "Ayntâb" ismi halkın telaffuzundan "Antep" şekline dönüşmüştür. Asur, Roma ve Bizans yönetimleri altında bulunmuş olan Ayıntab bölgesi Orta Çağda birçok

[1] Besim Darkot "Ayıntab" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul, 1993. s.65.
[2] Nejat Göyünç "Gaziantep Tarihi İle İlgili Bazı Notlar", Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu, Gaziantep, 2000. s.45.
[3] Hüseyin Özdeğer, On Altıncı Asırda Aymtab Livası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1988, s. 466.

mücadeleler sonunda Harun Reşit tarafından ele geçirilmiştir.[4] Türkler ise buraya 11. yüzyılın sonlarına doğru kalıcı olarak yerleşmeye başlamışlardır. 1388'de Türkmenlerden Emir Mintaş'ın, 1400'de Timur'un, 1420'de ise Kara Yusuf'un hücumlarına uğrayan Ayıntab, bu 1515 yılına kadar Dulkadirli yönetiminde kalmıştır. 1516'da ise Mısır yönetiminden Osmanlı idaresine geçmiştir.

Antep bölgesi, Osmanlı Devletinin yükselme döneminde oldukça bolluk ve bereket dolu bir yer olup, özellikle tahıl üretimi, zeytincilik ve bağcılık çok ileri bir durumdaydı. Çöküşle birlikte yöre de bu gidişattan nasibini alıyordu. Osmanlı devrinde mühim bir kültür ve sanayi merkezi oldu. Dericilik, yaycılık, boyacılık, yağcılık, dokumacılık ve sabunculuk çok gelişti. On dokuzuncu asrın sonunda, şehirde 70 boyahane ve 3815 pamuklu tezgâh ve bunlarda çalışan 4000 kadar işçi bulunuyordu. Halı, kilim, alaca ve döşeme kumaşları meşhurdur. 1084'ten bu yana Antep'te Türk nüfusu devamlı çoğunlukta oldu.

19.yüzyıl başlarında İngiltere Mısır üzerinde, Fransa'da Kuzey-batı Afrika ile Suriye bölgesinde nufüz sahası elde etmek çabası ve rekabetine giriştiler. Osmanlı Devleti'nin 1.Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkması üzerine İngiltere Hindistan yolu üzerindeki bu bölgeyi ele geçirmek için faaliyete geçmiştir. Savaş telaşı içinde bol keseden yapılan dağıtım daha sonra İngiltere'yi rahatsız etti. Zira Filistin, Suriye ve Irak Cephelerinin bütün yükünü İngilizler çekmişti. Bu sebeple Fransızları İngilizler, Mondros Antlaşması görüşmelerine bile katmamışlardır. Ayrıca İngiltere ne pahasına olursa olsun petrol bölgesi olan Musul'u ele geçirmek istiyordu.[5]

Ermeniler Bağlamında Doğu Anadolu

1890-1895 yılları arasında bölgede meydana gelen Ermeni olayları sonrasında İngiltere, Fransa ve Rusya Ermeniler lehine ıslahat taleplerini tekrarladılar. 2. Abdülhamid, 11 Mayıs 1895 tarihinde adı geçen devletlerin elçileri tarafından ortaklaşa verilen ıslahat projesinde Hamidiye Alaylarına ilişkin olarak bunların sıkı bir şekilde denetlenmesi yönündeki isteklerine müdahale etmiştir. Padişah, aşiret reislerinin birtakım Ermeni çetecilerinin iftiraları ile tehdit ve tehlikeye uğranmamasına valiler, mutasarrıflar ve kaymakamlar tarafından dikkat edilmesini emrederek alayları korumak istemiştir.[6]

Hamidiye Alayları kurulmadan önce Ermeniler, Avrupa'nın teşvik ve yardımı ile Osmanlıdan ayrılarak, neticede müstakil bir Ermenistan için planlı bir şekilde siyasi, askeri, dini, psikolojik, diplomatik hazırlıklarını yapmışlar ve örgütlerini kurmuşlardı. Sıra devlete ve Müslüman halka karşı harekete geçmelerine gelmişti. Nitekim Ermeniler ilk isyanı, 20

[4] 1084 yılında Anadolu Selçuklu Devletinin yönetimine geçen Dulük 1098'de Edessa (Urfa) Kontluğuna, daha sonra Josselin de Courtenai tarafından Maraş senyörlüğüne bağlanmıştır. 1150 Tarihinde Kudüs kralı Baudovin Antakya'ya serbestçe gidip gelmek için şehri Nur Al Din 'e teslim etmiştir. Şehir bu kral ve onu takip edenler zamanında oldukça bayındır bir hale getirilmişken, 1270 yılında Moğol saldırısı sonrası, yıkılmış ve harap edilmiştir. Bknz: Komisyon, "Ayıntab" Yurt Ansiklopedisi, Cilt: 4, İstanbul, 1982. s. 2959.

[5] Sina Akşin, Kurtuluş Savaşı'nda ve Lozan'da İngiltere ve Fransa ile İlişkiler, 50.Yılına Armağan. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1978. s.59.

[6] Cevdet Küçük, Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı: 1878-1897, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1984. s.141.

Haziran 1890'da Erzurum'da, ikinci ayaklanmayı da 15 Temmuz 1890'da İstanbul Kumkapı olayları ile başlattılar.[7]

Ermenilerin siyasi maksatlı ve planlı eylemlerini engellemek için, Hamidiye Alayları kurulur kurulmaz, Ermenilerden ve Avrupa'dan itirazlar yükselmeye başladı. Ermeniler için maksat Müslüman halkı savunmasız bırakmak, İngiltere için ise, Ermeniler vasıtasıyla Doğu Anadolu'yu Osmanlıdan koparmak idi.

Sömürgecilik faaliyetlerinin başlaması ile birlikte Doğunun tek hâkimi olmak isteyen İngiltere, Hindistan yolu ve onun çevresinde kesinlikle kendisine rakip bir devlet istemiyordu. Oysa bölgede Fransa'nın ve Almanya'nın da bir takım emelleri vardı. Bu arada tarihin ilk dönemlerinden itibaren önemli bir merkez durumunda olan Gaziantep üzerinde bulunduğu ticaret yollarının yanı sıra coğrafi konumuyla da, Orta Doğu'ya hakim bir noktada bulunmasından dolayı daha fazla dikkat çekmeye başladı. Sömürgecilik faaliyetlerinin ve nüfus politikalarının doruğa ulaştığı Milli Mücadele Döneminde Gaziantep'in yazgısı da bu Özelliğine bağlı olarak gelişti Suriye Fransa'ya bırakılacak, bölgenin diğer kısımları da İngiltere'nin olacaktı.[8]

Milli Mücadelede Antep Savunması

İngiltere İşgali

Mondros Mütarekesi Antep sancağını Türk hâkimiyetine bırakmasına karşın Mütarekenin 7. maddesi de güvenliklerini tehdit etmesi durumunda emniyetlerini temin için gerekli olan yerlere asker sevk ederek işgal etmek hakkını bahane ederek 17 Aralık 1918'de İngilizler Antep'e girmişlerdir.[9]

Görünürde sadece kışlamak ve yalnız iaşelerinin temin edilmesi amacıyla Antep'e gelen İngilizlere herhangi bir tepkinin gösterilmemesi üzerine İngilizler Antep'te kuvvetlerini artırmaya başladılar. Bu durum memur ve aydın kesimin endişe etmesine neden olsa da halkı telaşlandırmamak için ses çıkarmamışladır.[10] İşgalden bir gün önce İngiliz işgal kuvvetleri komutanı General Mc Andrew Antep'e gelerek, Antep'in ileri gelenleri ve genç aydınlarından tanınmış kişileri yanına çağırtarak, şehirde herhangi bir asayişi duruma sebebiyet verilmemesini ve şayet böyle bir durum meydana gelirse buna sebep olanların cezalandırılacaklarına ilişkin tehditte bulunmuştur. Hemen ardından Antep'in ileri gelenleri, Ermeni tehcirinden sorumlu oldukları yalanıyla tutuklanarak sorgusuz sualsiz Mısır'daki esirler kampına gönderilmişlerdir.[11] Ertesi gün İngilizler, 3. Hintli süvari tugayı, bir süvari

[7] Mehmet Hocaoğlu, Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler, Nadir Kitap Yayınları, İstanbul, 1976. s.182.
[8] Sahir Uzel, Gaziantep Savunmasının İçyüzü, Doğuş Matbaası, Ankara, 1952. s.77.
[9] Ayhan Öztürk, Milli Mücadele'de Gaziantep, Geçit Yayınları, Kayseri, 1994. s. 27.
[10] Abadi, Türk Verdünü Gaziantep (Antep'in Dört Muhasarası), Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, Gaziantep, 1959. s.20
[11] Ali Nadi Ünler, Gaziantep Savunması, Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1969. s. 11.

müfrezesi, bir batarya top ve otomobilli makinalı tüfekten oluşan mekanize birlikleriyle Antep'i işgal etmişlerdir.[12]

İngilizler, işgal günü Antep'te Ermeniler tarafından büyük bir sevinç içinde törenlerle karşılanmışlardı. İşgalle birlikte Birinci Dünya Savaşı sırasında taşkınlık yaparak Suriye'ye sürülmüş olan Antepli Ermeniler şehre gelmeye başlamışlardı. Bunlara, Anadolu içleriyle Sivas, Kayseri, Malatya gibi diğer illerden Suriye'ye sürülmüş olan Ermeniler de katılmıştır. Böylece 50.000'e yaklaşan sayıda Ermeni, Antep'te toplanmış oldu. Türklere karşı kin ve düşmanlık besleyen bu kalabalık Ermeni topluluğu ellerine geçen her fırsatta Türklere hakaret, zulüm ve işkence de bulunuyorlardı. Tercümanlarının hepsi Ermeni olan İngiliz işgal güçleri, Ermenilerin Türkler hakkında attıkları yalan ve iftiralarına inanıyorlardı. Buna karşın her türlü hakaret, iftira ve zulme uğrayan Türklerin şikâyetlerine aldırış etmiyorlardı. Ermenilerin iftiralarıyla hareket eden İngiliz işgal Kumandanlığı, 8 Mart 1919'da halkın elindeki bütün silah ve cephanenin teslimini isteyen bir beyanname yayınlayarak, evinde ve elinde silah bulunduranların idam edileceklerini ve ailelerinden yüz altın lira alınacağını bildirmiştir. Ayrıca, beyannamenin ilanının ertesi günü şehrin belli noktalarına makineli tüfekler yerleştirerek silahların derhal teslim edilmesini istemişlerdir. Herkes bu yıldırma politikası karşısında elindeki bütün ateşli ve kesici silahları o gün akşama kadar İngilizlere teslim etmişlerdi.[13]

İngilizler bununla da yetinmemişler, 15 Mart 1919'da halkın elindeki silahların hepsi teslim edilmediğinden bütün mağaza, dükkân, han ve kahvelerin gece-gündüz kapatılmasını emretmişler, camilerde ibadet dışındaki toplantıları yasaklamışlardı. Ekmekçiler, un değirmenleri, eczaneler, buğday ve süt satanlar yasağın dışında tutulmuştur. 31 Mart'tan itibaren dükkân ve kahvehanelerin akşam saat yedide kapatılması, halkın akşam saat dokuzdan sabahın dördüne kadar evlerinden çıkmamaları istenmişti. Bu dönemde Türk halkı öyle bir baskıya tabi tutulmuştu ki sokakta iki kişi karşılıklı konuşmak bir yana selamlaşamaz hale gelecektir.[14]

Bir süre sonra İngilizler, Ermenilerin Türkler hakkındaki iftira ve tahriklerine kanmamaya başlamışlardı. İngilizler temkinli davranarak Ermenilerin aşırı hareketlerine müsaade etmediler. İngiliz işgal Kumandanlığı, işgalin son günlerinde Türklere karşı daha iyi davranmaya başlamış, hatta Hintli Müslüman askerler aracılığıyla Türklere silah ve cephane dağıtmak için teşebbüse bile geçmişlerdi.[15] İngilizler, asayişi otomobilli keşif kollarıyla birlikte memleket içindeki asker tarafından temin etmişler ve hiçbir suretle Türk idaresine müdahale etmemişlerdi. Polis ve jandarmayı tamamen serbest bırakarak hiçbir iç işine karışmamışlar "istihbarat şubesi" vasıtasıyla siyasi durumu takip ederek telgrafların sansür edilmesine de göz yummuşlardır.[16] İngilizlerin yumuşak siyaset gütmelerinin nedeni, kendilerinden sonra orayı işgal edecek olan Fransız askeri kuvvetlerinin işini zorlaştırmak ve yangının daha da büyümesi için düşünülmüş stratejik plandır. Diğer düşüncede de Türklerin

---

12 Ali Nadi Ünler, Türk'ün Kurtuluş Savaşında Gaziantep Savunması, Kardeşler Matbaacılık, İstanbul, 1969. s. 12.

13 Ali Nadi Ünler, a.g.e., s. 12-14.

14 Ahmet Hulki Saral, Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi, C: 4, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1966. s. 266.

15 Saral, a.g.e., s. 267.

16 Yaşar Akbıyık, Milli Mücadelede Güney Cephesi: Maraş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990. s.6.

anavatanına dahil bu toprak, nasıl olsa yabancılara bırakmayacaklarını ve ne pahasına olursa olsun direneceklerine inandıklarından Fransızları bu bölgede meşgul ederek dikkatlerinin Arap ülkelerinin üzerinden dağılmasını istiyorlardı.

İngiltere için Rusya faktörü vardı. Rusya'nın Güney'e sarkması İngiltere'nin sömürge yollarını tehlikeye atacaktı. İşte İngiltere Rusya'nın Güney'e sarkmasını önlemek ve Ortadoğu'da bu devletle karşı karşıya gelmemek için Fransa'nın bir tampon bölge oluşturmak amacını güdüyordu. Bu amaçla, Güney Anadolu ile Suriye'nin Kuzey kısımlarını ve Musul'u Fransa'ya vermeye razı oldu.[17]

Fransa İşgali

İngiliz işgalinde küçükte olsa birkaç çatışmanın dışında sakin geçen Antep günleri, 29 Ekim 1919 tarihinde Fransızlar tarafından buranın işgal edilmesiyle son buldu. Fransızların sert tutumu ve Ermenilerin tahrikleri gerginliklere sebep oldu. Antep'i kuşatan Fransız kuvvetinde:13 piyade taburu, 4 sahra bataryası, 5 dağ bataryası, 15,5 luk bir batarya, 10,5 luk bir batarya ile 1 uçak bir kısım süvariden oluşmakta idi. Fransızlar Antep'e yerleşmesiyle, Ermeniler yerli halka hakaret ve saldırılarını iyice artırdılar. Antep'i işgal eden Fransız birlikleri, Ermeni Alayının 3. Taburuyla 412. Piyade Alayından bir takım ve bir Afrika avcı takımından oluşmaktaydı. İşgal kuvvetlerinin arasında Ermeni alayının olması, Ermenilerin kin ve intikamlarını artırıyordu. Bunlar, Fransızların himayesinde Maraş'ın da dâhil olduğu bir Ermenistan Devleti kurmayı amaçlıyorlardı.

Tehcire tabi tutulan Ermenilerin tekrar fitne ve fesat çıkarmak üzere yerlerine dönmeleri Fransız işgali esnasında daha da hızlanmıştır. Fransız kaynaklarına göre 1919 senesinin sonlarına doğru 120.000 civarında Ermeni'nin Güneydoğu Anadolu vilâyetlerine yerleştirildiği iddia edilmiştir.

Fransızların yol güzergahındaki köylerde yaptıkları kötülükler ve taşkınlıklar gün geçtikçe artıyordu. Bilhassa Ermeni ve Fransız askerlerine güvenen yerli Ermeniler rastladıkları Türkleri tehdit ediyor, gasp yapıyor ve feci şekilde dövüyorlardı. Bu fenalıkları haber alan köylüler ve millî kuvvetler, Çatalmazı Boğazında Fransızları sıkıştırmış onlardan bir çoğunu öldürerek gerekli cevabı vermişlerdir.

Fransızların silahlandırdığı Ermenilerin taşkınlıkları sebebiyle Türklerde can, mal ve namus emniyeti kalmamış, savunmasız Türkler katliamlara maruz kalmıştır. Hatta Türk depolarından çaldıkları silahları Ermenilere dağıtan Fransız askerleri, kendilerini gören bir polis memurunu şehit etmişlerdir.[18] 10 Kasım 1919 günü Ermeni çeteleriyle Türk polisi arasında kavga çıktı ve bazı polisler şehit edildi. Bu olayı protesto etmek için 23 Kasım 1919'da Cemiyet-i İslamiye'nin düzenlediği büyük bir miting yapıldı.[19] Akyol Polis Karakolunda görevli bir

[17] Yaşar Akbıyık, a.g.e. s.7.
[18] Eyüp Şahin, Türk Polisinin Erdem Mücadelesi ve Kahraman Polisler, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2001.s. 453.
[19] Ergün Öz Akçora, "Kilis'in Antep Müdafaasındaki Yeri", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 31, Ankara, 1995. s.45.

polis memuru olan Mehmet Hamdi Bey, Fransız güçlerinin Polis Karakolunda göndere çekili olan bayrağın indirilmesi isteklerine meslektaşlarıyla birlikte karşı çıktı. Ancak Mutasarrıfın emri üzerine bayrağı gönderden indirdiler. Mehmet Hamdi Bey, ertesi gün Türk bayrağını tekrar göndere çekti. Olayı haber alan işgal güçleri bir manga askerle karakolu bastı. Çıkan çatışmada mermisi tükenen Mehmet Hamdi Bey, teslim olmamak için karakolun en üst katından kendini yere bıraktı ve şehit oldu.[20]

Yabancı çizmeleri altında kirlenen topraklarını korumak ve hayatına esaret vurulan işgalden kurtulmak için Antepliler, nasıl bir hareket tarzı takip etmeleri gerektiği konusunda Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya müracaatta bulunmuşlardı. Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri doğrultusunda faaliyetlere başlanmıştı. Bu amaçla 22 Ekim 1919 Cuma günü bir toplantı düzenlenerek İngilizler gittikten sonra hiçbir devletin memleketi işgali, mütarekenameye muvafık olmadığına ilişkin bir metin, İstanbul'daki İtilaf Devletleri mümessillerine, Antep'teki İngiliz irtibat subaylarına ve Sadarete gönderilmiştir.[21]

25 Ekim 1919'da Antep'te otuz bin kişinin katıldığı büyük bir miting düzenlenmiştir. Mitingte alınan kararlar miting heyeti adına Belediye Reisi Mehmet Lütfi imzasıyla ilgili makamlara duyurularak, Sulh Konferansına ulaştırılması istenmiştir: Metinde şöyle denilmektedir:

> *"Mütareke zamanında Ayıntab şehri hiçbir devlet tarafından işgal edilmemiş idi. Fakat İngilizlerin Halep'teki kuvvetleri emniyet altında bulundurmak için mütarekeden iki ay sonra şehrimize bir miktar asker sevk etmişlerdi. Ahalimiz öteden beri kanunlara bağlı ve itaatlı olduklarını ve aramızda bulunan Hristiyan vatandaşlarımızın mal, can ve ırzını, kendi can ve ırzımız gibi muhafaza etmekte olduğumuzu İngilizler kendi gözleri ile görmüşlerdir. Bu defa Halep'teki askeri kuvvetlerini kaldırdıkları için, burada kuvvet bulundurulmasına lüzum kalmadığına kanat getirerek, yakında Ayıntab'dan çekilmeye karar verdiklerini işitiyoruz. İngilizlerin de işgal ve meşru haklarımıza gösterdikleri hürmetten dolayı teşekkür ederiz. İngiltere'nin burada bulunduğu müddet zarfında müşahede ettikleri vechile, Ayıntab şehri nüfusunun yüzde doksanı ve binden fazla köyleri kemalen Türk ve Müslüman olduğu gibi, emlak ve arazinin büyük çoğunluğu dahi Müslümanlar'a ait olduğundan, tarihen ve muhiten Suriye ile bir alakamız yoktur. Wilson Prensipleri mucibinde bizi kendi mukadderatımıza hakim kılmak insaniyet ve vicdan nokta-i nazarından Birleşik Devletler'in borcu olduğundan İngilizlerden sonra herhangi bir devlet işgale teşebbüs ederse izzet-i nefsimizi rencide edeceği cihetle, olabilecek bu işgali bütün mevcudiyetimizle reddeder ve katiyen kabul edemeyeceğimizi beyan ile beraber yakın bir zamanda Paris'de karar altına alınacak olan mukadderatımızın kayıtsız şartsız milli istiklalimizin korunmasını, meşru haklarımızın müdafaasını*

[20] "Hadiselerin İçyüzü: Yakılan Tarihi Akyol Karakolu ve Polis Hamdi Efendi", Polis Emeklileri Sosyal Yardımlaşma Derneği Polis Dergisi, Yıl: 15, Sayı: 98, İstanbul, 1968.

[21] Ayhan Öztürk, a.g.e. s. 53, 54

insanlık ve medeniyet namına rica eyler ve iş bu milli arzumuzun Sulh Kongresi'ne izahını istirham eyleriz."[22]

Antep'i işgal eden İngiliz birlikleri yerine İtilaf kuvvetlerini temsilen Fransız birliklerinin geçeceği, din ve milliyet farkı gözetilmeyeceği, halkın güven ve huzur içinde işlerine devam etmeleri ve bu işgal ile Osmanlı idaresinin tasarruflarına müdahale edilmeyeceği belirtiliyordu. Oysaki ilerleyen zamanlarda yapılan katı ve gaddarca uygulamalar bunun aksini göstermiştir.

Antep'te, 1 Nisan 1920'de Türkler ve Fransız -Ermeni güçleri arasında şiddetli bir savaş başladı. Fransızlar Antep'i sivil ayırt etmeksizin yoğun top ateşi altına almışlardı. Hafif silâhlarla donatılmış olan Türk milli kuvvetleri ile düşman kuvvetleri arasında sayı ve silâh bakımından büyük bir dengesizlik vardı. Kılıç Ali Bey, Ermenileri Fransızlardan ayırmayı düşündü. Fakat bir sonuç alamamıştır.

Antep'te çarpışmalar başlayınca; Ermeni mahallesindeki Türkler evlerini ve eşyalarını olduğu gibi bırakarak Türk mahallesine sığınmak zorunda kaldılar. Türk mahallelerinde oturan Ermeniler de kendi bölgelerine kaçtılar. Türk mahallelerindeki Ermeni evlerinin eşyaları, teşkil edilen "Malları Koruma Komisyonu" tarafından toplattırılıp muhafaza altına alınmıştı. Ermeni mahallelerinde olan Türklerin evlerinin eşyaları ise yağma edilmiş evleri yıkılmıştır.[23]

Fransız işgalinde bulunan mevkiler içinde askeri bakımdan en önemlisi Kurban Baba Tepesi idi. Bu tepe hem Fransız karargâhının bulunduğu koleje, hem de Mardin Tepe'ye hakim vaziyette idi. 30 Nisan ve 1 Mayıs tarihlerinde bu tepeye saldırı yapıldı. Kanlı bir çarpışmadan sonra bu tepe de ele geçirildi. 2 Mayıs'ta göğüs göğse savaşlar oldu. Şehir dışı Türk topçusu ise, şehir içi Türk kuvvetlerinin hücumu sırasında Fransız ve Ermeni mevzilerini bombardıman etmişti. 3 Mayıs günü Türk kuvvetleri düşman cephesine hücuma başladılar. Fransızların 9 Mayıs'ta Kilis'ten önemli bir kuvvetle Antep üzerine yürümekte olduğu istihbaratı alındı. Nizamiye ve millî kuvvetlerle düşman üzerine yürünerek Kilis-Antep yolu üzerindeki Kızılcahisar-Görgün'ün batısındaki sırtlarda düşmanla karşılaşıldı. Akbaba ve Elma Tepelerindeki çarpışma sonunda düşman geri çekilmek zorunda kaldı.[24]

Bununla beraber Anteplilerin de güç anlar geçirmekte oldukları görülmektedir. Nitekim Antep Heyet-i Merkeziyesi'nin 27 Mayıs 1920'de Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği bir telgrafta: Antep'teki milislerin morallerinin sarsılarak dağıldığı, şehrin Fransız toplarıyla yıkıldığı, bütün gelir kaynaklarının kuruduğu, acele yardım gönderilmesi gereğini ve eğer yardım gönderilmezse Anteplilerin her şeyi göze alacakları bildiriliyordu Antep Savunmasının, bütün ülke için nasıl umut kaynağı olduğu verdiği cevaplardan anlaşılmakta idi.[25]

21 Ağustos 1920'de karşı taarruza geçen Fransızlar, Dülük Tepe'yi aldılarsa da ertesi gün yapılan karşı saldırı ile geriye atıldılar. Doğu istikâmetinde ilerleyen Albay Abadie kıtaları

---

[22] İrade-i Milliye Gazetesi, 27 Teşrin-i evvel 1919; İzmir'e Doğru Gazetesi 20 Teşrin-i Sani 1335

[23] Ahmet Hulki Saral, Türk İstiklâl Harbi Güney Cephesi, Cilt:4, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1966. s.132.

[24] Sahir Uzel, Gaziantep Savaşının İç Yüzü, Doğuş Matbaası, Ankara, 1952. s.85.

[25] Kılıç Ali, Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, Der: Hulusi Turgut, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006. s.110

Rumevlek'in doğusunda bulunan 24.ncü Alay'a taarruz ettiler. 24.ncü Alay iki saat direndikten sonra geri çekildi. Düşmanın hiç olmazsa Fırat'ın doğusuna geçirilmemesi 5.nci Tümen'e emredilmişti. 5.nci Tümen'in durumu da kritikti. Antep-Nizip yolunu düşmana kaptırmamak gerekiyordu. Tümen bu maksatla Karaburun tepelerine kadar uzanmış olan kuvvetlerini kuzey cenahına çekmeye başladı. Tümen baskına uğramıştı. Fransızlar daha sonra Nizip'e kadar ilerleyerek Nizip'i işgal ettiler. Buradan oldukça erzak tedarik edip 28 Ağustos'ta Antep'e döndüler.[26]

23-25 Ağustos günleri arasında Antep şiddetli bombardımana tutuldu. Halkın çoğu Malatya, Urfa, Maraş ve Elazığ gibi bölgelere göç ettiler. Tam bu sırada Malatya Mebusu Hacı Bedir Ağa, 300 kişilik bir kuvvetle Anteplilerin yardımına koşmuş, Antep halkı da düşmana dayanmaya başlamıştır.[27]

Fransızların Suriye ve Adana Bölgesindeki durumları gittikçe zorlaştığından Antep harekâtını bir an önce sonuçlandırmak istiyorlardı. İstanbul'da bulunan General Goubeau'nun başında bulunduğu bir tümeni Antep'teki Fransızlara yardımla görevlendirdiler. 21 Kasım 1920'de Goubeau birlikleri Antep'e geldi. Antep şehri o günün akşamından itibaren ikinci defa kuşatılmış oldu. Fransız kuvvetleri, tepelerde bulunan Türk kuvvetlerini, Antep şehir içini uzun ve etkili topçu ateşi ile döğmeye başladı. Antep'in her tarafla bağlantısı tekrar kesilmiş oldu.[28]

Şehir içi ve şehir etrafında savaş sürerken diğer yandan şehir halkının şartları gittikçe güçleşmekteydi. Özellikle yiyecek meselesi kaygılandıracak bir hal almıştı. Şehirde at, sığır, koyun ve keçilerle üzüm, fıstık ve buna benzer maddelerin hepsini toplayarak "iaşe-i umumiye" ambarına koydular ve her gün, buradan Anteplilere, ölmeyecek kadar gıda maddesini dağıtmaya başladılar. Açlık korkunç bir hal aldı. Evlerde kalan son lokmalar tükenmek üzereydi. O kadar ki 25.000 nüfus için yiyecek olarak 25 kilo erzak kalmıştı. Sokaklarda, caddelerde renkleri solgun açlar dolaşıyor, zengin-fakir herkes ekmek arıyordu. Ölen beygirler ve eşekler derhal kapışılıyordu. Heyet-i Merkeziye bu durum karşısında açlık beyannamesi yayımlamıştı. Kürkçüoğlu Hanı'nın mahzeninde yüzlerce Türk kadını ve kızı zerdali çekirdeklerini kırıp tatlandırmakla görevlendirilmiş ve temin edilen tatlandırılmış çekirdekler tink taşı altında ezildikten sonra un ve kepeğe karıştırılarak ekmek yapımında kullanılmıştır. Fakat zerdali çekirdeği acı olduğundan şehirde hıçkırık hastalığı baş göstermişti. Şehirde bez sıkıntısı vardı. Tetanozlu hastalar çaresizlik içinde ölüyorlardı. Açlık, ölüm ve savaştan beterdi. Düşman topu ve silahıyla yenemediği Türk Milletini açlıkla teslim olmaya zorluyordu. Açlıkla ölmek ve kurşunla ölmek arasında hiçbir fark yoktu.[29]

Antep şehri dört yanı kuşatılmış olduğu halde on bir ay Fransız kuvvetlerine karşı dayanmıştır. Bu gazi beldenin düşmana teslim olmasının tek nedeni açlıktır. Eski Türk şehirlerinin geleneklerinden olan yaz mevsiminden kışın ihtiyaçlarını hazırlamak anlayışıyla evlerinin kilerlerini, ticarethanelerinin ardiyelerini dolduran Antepliler bu ecdat yadigârı

[26] Ahmet Hulki Saral, Vatan Nasıl Kurtarıldı, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1970. s.303.
[27] Mahmut Güloğlu, Cumhuriyete Doğru (1921-1922), Başnur Matbaası, Ankara, 1971. s.89.
[28] Selâhattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, C: 3, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1978. s.230.
[29] Sadettin Gömeç, Millî Mücadelede Gaziantep, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989. s.91.

basiretlerine dayanarak on bir ay boyunca yarı aç-yarı tok karşı koymuşlar ve sonunda yavrularının dayanılmaz acısına boyun eğerek, ama onurlarının korunması için zalim düşmandan güvence alarak şehri teslim etmişlerdir.

Antep'in Savunmasında Yer Alan Teşkilatlar

Cemiyet-i İslamiye

Antep'te Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmadan önce İngiliz işgali sırasında Türklerin haklarını savunmak amacıyla eşraf, ayan ve ulema tarafından kurulmuştur. Toplantılarını Nakşibendi tekkesinde yapan cemiyetin kuruluş tarihi tam olarak bilinmemektedir. İşgal sırasında Türklere karşı yapılan saldırı ve haksız uygulamalar karşısında toplantılar düzenlemiş, protestolarda bulunmuştur.[30] Cemiyet-i İslamiye, gayri siyasi bir cemiyet olmasına rağmen her türlü faaliyetini açık olarak yürütmüştür. Bu nedenle, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, önceleri gizli faaliyette bulunduğu için aldığı siyasi ve idari kararları Cemiyet-i İslamiye'ye mal etmiştir.[31] Bu uygulama, Sivas Kongresi'nde Heyet-i Temsiliye'nin aldığı kararlar arasında yer alan Müdafaa-i Hukuk teşkilatlarının gizlilik ilkesine dayanmaktadır.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkilatlanıp kuvvetlenince, Cemiyet-i İslamiye'nin halkın gözünde gücü ve iktidarı azalmış bundan sonra işgal kuvvetlerine karşı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti için bir maske görevi görmüştür.[32] Şehir içinde savaşın başlamasıyla birlikte, cemiyetin üyelerinden bir kısmı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne girerek hizmetlerini sürdürmüşlerdir.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi'nin yapılmasının ardından Heyet-i Temsiliye başkanı olarak bütün vali, kolordu ve mutasarrıflıklara Sivas Kongresi kararlarını tebliğ ederek, işgallere karşı direnilmesini, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyet'lerinin her il ve ilçede kurularak kongre kararlarının gerçekleşmesi için çalışılmasını istemiştir. **932** Cemiyet kurulduktan sonra, telgraf memuru Mahir Bey, Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya cemiyetin kurulduğu haberini vermiştir.[33] Cemiyet, Sivas'tan gelen emirlere göre üyelerden birinin evinde toplanarak kararlar almaya başlamıştır. Gizli çalışan cemiyetin üye sayısı artınca dışarıdan duyulması tehlikesine karşı önlem olarak Heyet-i Merkeziye adı altında toplanarak karar alması ve bu kararlardan cemiyet üyelerine haber vermesi uygun görülmüş ve karar bu şekilde uygulanmıştı.[34]

---

[30] Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 21
[31] Sahir Uzel, a.g.e. s. 12.
[32] Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 22.
[33] Genelkurmay Atase Başkanlığı Arşivi, Klas.270, Dos. 20, Fih.20-4
[34] Ali Nadi Ünler, a.g.e., s. 18.

Fransız işgaliyle birlikte Ermenilerin taşkınlıkları ve Türklere yaptıkları baskı zulüm ve işkenceler, cemiyetin çok hızlı büyüyüp gelişmesini sağlamış ve silahlı direnişin ortamını hazırlamıştı. Her semtte cemiyete mensup hoca efendilerden kurulu "yemin" heyetleri oluşturulmuştur. Bu heyetler, cemiyete giren Vatandaşları "Memleketin kurtuluşu, din ve milletimizin bekası için malen ve bedenen hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacaklarına, cemiyetin bütün emirlerini yerine getireceklerine ve cemiyetin kuruluş amacını açıklamayacaklarına" dair yemin ettiriyorlardı.[35]

Cemiyetin şehir içinde yayılıp genişlemesinde Müftü Rifat Teymür, Şahin Hafız, Ahmet Hoca, Hacı Abdullah, Solakoğlu Ali, önemli katkı vermişlerdir. Cemiyetin köylerde yayılmasına ise, Merkez Jandarma Bölük Komutanı Esat Bey'in hizmeti geçmiştir. Cemiyet genişledikçe, para ve hesap işleriyle uğraşmak üzere İdare Heyetine bağlı maliye ve satınalma komisyonları kurulmuştur.[36]

Cemiyet bir taraftan Antep şehir ve köylerinin dışında Kilis'te ve Halfeti'de teşkilatlanmıştır. 1919 Aralık ayında cemiyet üyeleri artarken, bir taraftan da silahlı direniş için para, silah ve cephane tedarikine çalışılıyordu. Teşkilata giren herkes, fakir değilse, silah almaya mecburdu. Durumu iyi olanlardan da yardım parası alınıyordu. Silah almaya gücü yetmeyen fakirlere yardım şeklinde toplanan paralarla silah alınıyordu. Çiftçiler çift hayvanlarını, rençberler yatak yorganlarını satarak silah alıyorlardı. Bu şekilde Halep, Birecik ve Maraş'tan satın alınan tüfek ve cephaneler işgal kuvvetlerine rağmen, geceleri kafileler halinde şehre sokuluyordu.[37]

Bu çalışmalar devam ederken şehir içinde muharebe birlikleri oluşturulmasına başlandı. Birkaç mahalle birleştirilerek "Semt"lere ayrılmıştı. Her semtin ileri gelenlerinden biri "Semt Reisi", o semtte oturan yedek subaylardan savaş görmüş çavuşlardan biri de "Kısım Kumandanı" oluyordu.[38] Her semt bir milis askeri kıtasını oluşturuyordu ve her birinin kadrosu 100 silahlı ve takviye amaçlı 50 silahsız olmak üzere 150 kişi idi. Silahlılar savaşacak, silahsızlar tahkimatta çalışarak, silahlılardan yaralanmak veya şehit olmak suretiyle boşalacak yerleri işgal edecek şekilde ayarlanmıştı. Bu şekilde şehir 27 semte ayrılmıştı.[39]

---

35 Ali Nadi Ünler, a.g.e. s 18.

36 Bu komisyon; Hocazade Ferit Bey'in başkanlığında Hacıömerzade Mehmet Ali, Kepkepzade Abdürrezzak, Karamanzade Hacı Mehmet, Mahmut Büdeyri hesap memuru Avni beylerden oluşuyordu. Bknz: M. Nurettin Lohanizade, Gaziantep Savunması, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989. s. 31.

37 Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 20.

38 Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 81.

39 M. Nurettin Lohanizade, Gaziantep Savunması, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989. s. 32.

Anteb'in Savunmasında Bulunmuş Olan Önemli Şahsiyetler

Şahin Bey

1877 Doğumlu olan Şahin Bey, Antep'li olup, asıl adı Mehmet Sait'tir. Şahin Bey lakabı sonradan ona halk tarafından verilmiş bir isimdi. 1899 yılında Yemen'e er olarak askere gitmiştir. Yemen'de Ayn-ül Cebel denilen yerde birlikleri sarılıp komutanları asi Araplar tarafından öldürülünce komutayı ele alıp huruç hareketiyle kurtulmayı başarmıştır. Bu arada başçavuşluktan Mülazım-ı saniliğe terfi ettirilmiştir.[40] 1911'de Yemen'den İstanbul'a gelen Şahin Bey, Trablusgarp savaşına gönüllü katılmış ve Mustafa Kemal'in birliğinde takım komutanlığı yapmıştır. Balkan savaşlarında ise Çatalca harplerinde bulunmuştur. Galiçya'da 15. Türk Kolordusunda savaşmıştır.

1917'de Sina cephesine gelen Şahin Bey, buradayken teğmenlik rütbesini almıştır. 1918'de İngilizlere, Mısır'da esir düşmüştür. İngilizlerin Mısır'da bulunan Seyd-i Beşir Esir Kampında yaklaşık bir yıl esarette tutulmuştur. Mondoros Mütarekesi'nden sonra İngilizler, birçok esirle birlikte Şahin Bey'i de serbest bıraktılar. Bunun üzerine Şahin Bey İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da Ali Rıza Paşa kabinesinde Harbiye nazırı olan Cemal Paşadan görev isteyerek, Antep'e yakın Birecik Askerlik şubesine tayin edilmiştir. Fakat İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Sivas'a Mustafa Kemal'in yanına gitmiştir. Burada gerekli emirleri aldıktan sonra Antep'e gelmiştir. Antep Kuvay-ı Milliyesi ile temasa geçerek onun vermiş olduğu görevi gönüllü olarak kabul etmiştir.[41] Bu görev Kilis-Antep karayolunu korumaktı. Antep Kuvay-ı Milliyesi Maraş yolunu Fransızlara kapattıktan sonra bu yolun stratejik önemi daha da artmıştır.

Şahin Bey, Antep-Kilis yolu üzerinde üç savunma hattı kurmuştur. Birinci savunma hattı, Kızılburun denilen, Araplar Höyüğü ile Minedir köyleri arasındaki tepelerdir ve hattın genişliği 5 km'dir. İkinci savunma hattı ise Kapçağız köyünün batı yamaçları ile Kazıklı köyünün doğu ve batısındaki tepelerdir. Üçüncü savunma hattı ise Elmalı köyü ile Bostancı köylerinin kuzey sırtlarıdır.[42] 18 Şubat 1920 günü ise iki dağ topu ve bir süvari takımının korumasındaki Fransız iaşe kolu, yine Şahin Bey tarafından geri çekilmek zorunda bırakılmıştır. Yoldan geçemeyeceklerini anlayan Fransızlar Şahin Bey'e anlaşma teklifinde bulundular. Bu yenilgiler işgal kuvvetleri karargahında büyük üzüntülere sebep olmuş ve kıta komutanı tevkif edilmiştir.[43]

Fransızlar, Antep, Urfa ve Maraş'taki garnizonlarına iaşe ve yardım göndermekte kararlı olduklarından Kilis-Antep yolunu geçmek için 17 Mart 1920'de yeni bir hareket başlatmak için Katma'dan Kilis'e doğru yürüyüşe geçtiler. Bu haberi alan Antep-Kilis Milli Kuvvetleri hareketi engellemek için çok çaba harcadılarsa da kötü hava koşulları bu çabaları boşa çıkarmıştır.

---

40 Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 30.
41 Sadettin Gömeç, Milli Mücadele 'de Antep, Ankara, 1989. s. 38.
42 Sadettin Gömeç, a.g.e. s. 39.
43 Yaşar Kalafat, Doğu ve Güneydoğuda Anadolu Kuvay-ı Milliye Hareketleri, Ankara, 1990. s. 19-24.

Yolu geçmekte kararlı olan işgalciler büyük kuvvetlerle gelmişlerdi, çünkü bu kez Antep'teki işgal birlikleri çok zor durumda kalmışlardır. Şahin Bey ise çevre köylerden topladığı çetelerle savunma tedbirlerini sağlamlaştırmaya ve düşmanı geri püskürtmeye çalışıyordu.

Düşman birlikleri taarruz günü olarak 26 Mart gününü bekledi. Oylum köyünü geçen işgalciler, Kızılburun mevkisini ve Şahin Bey'in komutasında ki birinci savunma hattını bataryalarla taramaya başladılar. Şahin Bey yol üzerindeki bütün köprülere hasar vermiş, köyleri boşaltmış ve çeteleri kritik noktalara yerleştirmeye çalışıyordu. Düşman, köprüleri tamir ederken, Kilis Milli Kuvvetleri de baskınlar düzenliyorlardı. Beş saatlik bir çarpışmadan sonra Kızılburun tepeleri düşmanın eline geçti.

Şahin Bey, yeniden tertip ve düzen almak için Kertil'de kurduğu ikinci savunma hattına çekilmek durumunda kalmıştır. 26 Mart 1920 gecesinin parolası "Maraş" idi. Çatışma başladı. Şahin Bey'in ve çetelerin çeşitli silahları ve cephaneleri bu kadar büyük ve üstün güce karşı koymaya yetmiyordu. Çetelerde moral bozukluğu giderek artıyordu. Bir saatlik bir çatışmanın ardından bu ikinci savunma hattı da çözülmüş oluyordu.[44]

Günün doğuşuyla birlikte Bostancık köyü kuzeyindeki sırtlar ve Elmalı köyü kuzeyindeki tepeler yoğun topçu ateşine tutuldu. Şahin Bey Bostancık Değirmeni mevkiinde bulunan köprüden Antep'e düşmanı geçirmemek için elinden gelen her şeyi yapıyordu, ancak gücü buna kâfi gelmiyordu. Arkadaşlarının bir kısmı kaçmıştı ve kendisi son sözünü hatırlayarak "…Benim cesedimi çiğnemeden Antep'e giremezsiniz…" demiştir. İşte o sözünü tuttu ve düşmanın süngü darbeleri ile son nefesini vererek şehit oldu.[45]

Şahin Bey'in şehit olması ve Türk kuvvetlerinin yenilgiye uğraması Anteplileri çok üzmüştü. Fakat bu sırada Kılıç Ali Bey'in Antep'e gelişi, Anteplilerin moralini yükseltti. Mustafa Kemal'in emri üzerine Sivas'tan hareketle Elbistan, Pazarcık ve oradan da Maraş'a gelmiş olan Kılıç Ali Bey, Antep Heyet-i Merkeziyesi'nin isteği üzerine Mustafa Kemal tarafından Maraş'tan Antep'e gönderildi. [46]

Kılıç Ali Bey

Maraş-Antep havalisi Umum Kuva-yı Milliye Kumandanlığı'na Kılıç Ali Bey atandığı sırada, bu bölgede yer yer birbirinden kopuk milli kuvvetler mevcuttu. Antep'te oluşturulan milli kuvvetlerin dışında Kilis'te Kilis gençlerinden oluşan Kamil Polat'ın başında bulunduğu Kilis Kuva-yı Milliyesi, Nizip civarında Nizipli Habeş'in önderliğinde Nizip Kuva-yı Milliyesi, Urfa civarında Pehlivanzade Nuri'nin milli kuvvetleri bulunuyordu.[47] Birbirinden bağımsız direniş teşkilatlarını bir araya getirip, sevk ve idare edecek kişi Kılıç Ali Bey idi.

---

[44] Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 46

[45] Yaşar Kalafat, a.g.e. s. 68.

[46] Hulusi Yetkin, "Gaziantep Müdafaasının Bilinmeyen Tarafları: Yakın Tarihimiz", Cilt 2, Sayı 19, İstanbul, 1962. s. 181.

[47] Sahir Uzel, a.g.e., s. 24.

Maiyetinde her zaman 200'den fazla silahlı kuvvet bulunduran Hurşit Ağa'nın Fransızlar veya Kuva-yı Milliye tarafından birine katılması o taraf için büyük çıkarlar sağlayacaktı. Oysa Hurşit Ağa, Kuva-yı Milliye'e hiç sıcak bakmamış, hatta Fransızlara taraftar olmuştur. Hatta Hurşit Ağa'nın "Paşa Bey" lakabı ile tanınan büyük oğlu İsmail Hakkı, Fransız subaylarına mahsus kıyafetiyle Antep'te Ermeni ve Fransızlarla birlikte çalışıyordu. Hurşit Ağa ile oğlunun takip ettikleri bu olumsuz siyaset Kuva-yı Milliye için çok tehlikeli idi. İşte bu nedenlerle harekete geçen Kılıç Ali Bey, Antep'e gelmeden önce maiyetiyle birlikte Sakçagöz'e gelmiş, Hurşit Ağa ile görüşmüştü. Kılıç Ali Bey, tehdit ve telkinlerle Hurşit Ağa'yı bitaraf kalacağına dair söz verdirmişti. Hurşit Ağa, Kılıç Ali'nin Sakçagöz'e gelişinden birkaç gün sonra oğlu İsmail Hakkı'yı Antep'ten getirterek Kılıç Ali'nin maiyetine vermişti.[48]

Kılıç Ali Bey, Sakçagöz'den sonra Antep'in Burç köyüne giderek, Burç'taki dağınık halde bulunan teşkilatları düzenlemiş ve bunların hepsini kendi üzerine almıştı. Böylece Antep içindeki kötü olayları önlemeye çalışmıştı. Antepliler arasında Fransız işgaline karşı mücadele etmek istemeyen hiç kimse yoktu. Ancak Antep'in bazı zenginleri mevki ve servetlerini kaybetmek istemedikleri için oluşturulan semt teşkilatları ile şehir içinde Fransızlarla savaşmayı istemiyorlardı. Bu kişilerin az da olsa bulunuşu Antep savunması açısından tehlikeliydi. Bu nedenle bu kişilerin ortadan kaldırılması veya mücadeleye katılmaları için ikna edilmeleri gerekiyordu. Kılıç Ali Bey, bu amaçla bu kişilerden bazılarını görüşmek ve anlaşmak üzere Burç'a davet etti.[49]

Bu görüşmeden sonra, Kılıç Ali Bey, bu kişilerin Antep'te savaş bitene kadar Maraş'ta veya başka bir mahalde ikamet etmelerinin memleketin geleceği açısından daha uygun olacağına karar vermiş ve bu kararını Ahmet Muhtar Bey'e bildirmiştir. Ahmet Muhtar Bey, bu kişilerin ulusal direniş aleyhinde olmadıklarını, ellerinden geldiği kadar mali yardımı esirgemediklerini, başka mahalde ikamet ettirilmelerinin şeref ve onurlarına dokunacağını dile getirerek bundan dolayı bu durumun ikilik yaratacağını dile getirmiştir. Bunun üzerine, bu kişilerin şehre dönmeleri ve şehri tahliye etmelerine dair Fransızlara kendi imzaları ile bir protesto göndermeleri şeklinde bir formül bulunmuştur. Bu protestoda bütün halka Antep savunmasında Kuva-yı Milliye ile birlikte çalışacaklarını bildirmişlerdir.[50]

Kılıç Ali Bey, bu çalışmaları ile bölgedeki bütün milli kuvvetleri bir çatı altında toplamış ve Kuva-yı Milliye'ye zarar verecek güçleri ya etkisiz hale getirmiş ya da milli kuvvetler için çalışmaya yönlendirmiştir.

TBMM seçimlerinde, Antep halkı Kılıç Ali'yi büyük bir vefa örneği milletvekili seçmişti. Ayrıca Antep Tahrirat Müdürü Ragıp Bey, Eytam Müdürü Hafız Şahin Efendi, Rumkale eşrafından Sait Efendizade Yasin Efendi ve Antep Evkaf Memuru Kilisli Hocazade Abdurrahman Efendi de milletvekili seçilmişlerdi.[51]

---

[48] Sahir Uzel, a.g.e., s. 25.
[49] Ali Nadi Ünler, a.g.e. s. 29.
[50] Sahir Uzel, a.g.e., s. 26.
[51] Kılıç Ali, a.g.e. s. 110.

Şefik Özdemir Bey

Şefik Özdemir, Mısır'ın Kahire şehrinde doğdu. İngiliz işgalinde bulunan Mısır'da yetişti. Birinci Dünya Savaşında Filistin ve Suriye cephelerinde İngilizlere karşı savaştı, bu sırada Teşkilât-ı Mahsusa ile tanıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Hatay ve Antep'te Fransızlara karşı şehir müdafaasında Milis Yarbayı rütbesiyle görev aldı. 1922 yılında Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan Musul'u anavatana bağlamak, bölgede İngiliz mandası ve bir Kürt devleti oluşumuna engel olmak üzere harekâtı başlattı.[52]

2 Haziran 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Antep'e gelen Şefik Özdemir Bey, Fransızlara karşı mücadele eden birliklerin başına 8 Ağustos 1920'de Antep millî kuvvetlerinin komutanlığını üzerine almıştı. Şefik Özdemir Bey, Antep'teki görevine başlarken ilk işi millî kuvvetleri yeni baştan düzenlemiş, cepheler arasında bağlantı kurmuş ve Antep'teki Türk mahallerini bir savunma alanı haline getirmişti.

1 Aralık 1920'de Goubeau'nun, Kuva-yı Milliye komutanı Şefik Özdemir Bey'e gönderdiği mektupta şehrin teslimini istiyordu. Mektup sonrası durum daha ciddi bir hal almıştı. Goubeau bu mektubunda Sévres antlaşmasının Antep Şehri ile ilgili hükmünü yerine getirmeye memur olduğunu söyledikten sonra, yeniden huzur ve rahat içinde yaşamak istiyorsanız aşağıdaki şartların kabul edilmesini istiyordu.

Kuva-yı Millîye kumandanı Şefik Özdemir Bey özetle şu cevabı vermiştir: "…Türk askerinin harp esiri addolunması doğru değildir. Buraya hariçten gelmiş asker olmayıp, vatanını müdâfaa eden Antep'in öz evlatlarıdır. İsteklerinizde ısrar edecek olursanız bizim için müdâfaaya devam ile şerefli bir ölüme intizardan başka çare yoktur…"[53] 5 Aralık'ta teklifin reddedilmesi üzerine General Goubeau, şehrin bombalanması emrini verdi.

2 Şubat 1921 günü Antep heyetinden şehir müdafileri namına Mehmet Ali Efendi, Kolordu Kumandanlığına giderek bir huruç harekâtı yapmayı talep etti. 6 Şubatta beş subay, 450 kadar asker çıkış harekâtında başarılı oldular. Şefik Özdemir Bey ve hükümet erkânı ile 200 kişilik bir kuvvet Mehmet Çavuş ve Elbistanlı Hoca öncülüğünde şehirden çıkmayı başarabildiler.

Fransızlar tarafından 8 Şubat 1921'de Antep Şehri ele geçirilmiştir. 9 Şubat'ta 11 maddelik teslim antlaşması imzalanmıştır. Antep'in düşman eline geçmesi vatanın her tarafında çok büyük üzüntü ile karşılanmıştır.

Şefik Özdemir, TBMM'nin altıncı döneminde Siirt'ten, yedinci döneminde Gaziantep'ten milletvekili seçilmiştir.

[52] Zeki Türkmen, Musul Meselesi, Askerî Yönden Çözüm Arayışları (1922-1925), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2003. s.89.
[53] Sadettin Gömeç, a.g.e. s.87.

Son Olarak

Tarihin en eski yerleşim bölgelerinden olan Gaziantep, birçok medeniyetlere beşiklik etmiştir. Anadolu'da ilk siyasi birliği kuran Hititler, bu toprakları ele geçirdiler. Hititlerin son devirlerindeki Hitit Kargamış Krallığı bu bölgede kuruldu. Hurriler ve Mısır firavunları zaman zaman bu bölgeyi ele geçirdiler. Daha sonra Asurlar ve onun yerine geçen Yeni Bâbil ve bunu ortadan kaldıran Medlerin istilâsına uğradı. M.Ö. 4. asır sonlarında Anadolu ve İran'ı istilâ eden İskender, bu toprakları Makedonya Krallığına kattı. İskender'in ölümü üzerine buralar Selevkosların payına düştü. M.Ö. birinci asırda Romalıların eline geçti. M.S. 395'te Roma ikiye bölününce, Doğu Roma'nın payına düştü. Önemli ticaret ve kervan yolları üzerinde kurulmuş olan şehir, birçok devletin saldırısına uğramaktan kendisini kurtaramamıştır.

Yaklaşık bir yıla yakın bir zaman aralıksız devam eden Antep savunması gerek uygulanışı gerekse sonuçları üzerinde; Dünya'ya savunma stratejisi açısından örnek olacak, askeri dokrin uygulamalarında ders alınacak ve tarihe not düşürülecek önemli bir olaydır. Antep savunmasına askeri, siyasi ve sosyal yönlerden bakıldığında, bunun bir şehrin savunmasından ötede bir anlam taşıdığı görülür. Birinci Dünya savaşı sonrası Osmanlı topraklarını kendi çıkarlarına göre paylaşan emperyalist İngiliz ve Fransız devletleri işgallerini de bu esaslar çerçevesinde yapmışlardır. Urfa ve Maraş'a gelen bu devletler Antep'e de bu maksatla gelmişlerdir. Çünkü Antep bölgenin en güçlü ekonomik giriş kapısını, yol ağlarının geçişini, Ortadoğu yakınlığını ve tarihin birikimden gelen zengin yapısını oluşturuyordu. Suriye, Akdeniz çevresindeki Mısır, Arabistan, Anadolu ve Irak gibi dört büyük bölgeyi coğrafi merkez olarak birbirine bağlarken bu bölgeler arasındaki ulaşım ve ticaret bağlantısını da yapan tek mevki durumunda idi. Bu bölgeye sahip olacak herhangi bir devlet, öteki devletlerin sömürgeleri ile bağlantısını kesebilirdi. İşte bir Osmanlı toprağı olan Suriye'nin yakınında yer alan Antep stratejik durumu ile Fransa'yı bu bölgeye yöneltti.

Antep savunması Milli Mücadele Savaşının önemli bir abidesidir. Çünkü savunmanın süresi, savunucuları içinde bulundukları, karşı karşıya kaldıkları koşullar bakımından düşmanla kıyas kabul edilmeyecek bir nitelik göstermektedir. Dünyadaki şehir savunma savaşlarında; Verdün ve Stalingrat gibi şehir savunmalarında iki devletin modern orduları karşı karşıya savaşıyorlardı. Antep'te ise modern orduya karşı yokluğun kıskacında sıkışan halk topyekûn seferber olarak; canını siper etmiş, yüreğini koymuş, alın teri dökmüş, kanını akıtmış, hürriyetin istikbalinde bağımsızlığını aramıştı. Antep savunmasının en belirgin özelliği de tamamı ile bir halk hareketi oluşudur. Öyle ki, hiçbir yerden ve hiçbir devlet kurumundan her hangi bir maddi yardım alınmamıştır. Halk her şeyi kendisi organize ederek, silahını, cephanesini ve erzakını kendisi sağlayarak düşmanın modern araç ve gereçlerine karşın mücadeleye girişmiştir.

Gaziantep'li bunun bedelin de 6000'ne yakın şehit vererek toprağın yüküne eğilmiş, acı hatıranın esintisinde gaziler kalmıştır. Yaşanana acı hatıranın gölgesi o günden bugüne duygularımıza dokunmaktadır. Her gözyaşının sızısı, akıtılan kanların yazısı, yitirilen canların yazgısı, yüreklere düşen ateşlerin yanışından kendileri ile birlikte olduğumuz şehit ve gaziler.

Antep'e gazilik beratı verilerek geleceğin bulvarında altın harflerle ismi kazılan: Gaziantep. Sürekli solup duran zamanın yaprakları duyguların yurduna düşüyor, hece karıncaları sayfalarda yürüyerek iz vuruyor. Antep işgaliyle, çağın mührü vurulmuş hatıra olarak duygularımızın yurduna yaslanmıştır.

Antep İşgali Sırasında Resmi Yazışmaların Bir kaç

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi Şubesi

Amasya'dan Harbiye Nezareti'ne gelen şifreli telgraf.

Suriye hududunun kuzeyinde ve dışında, öz vatanımızın ayrılmaz parçalarından olup büyük çoğunluğu İslâm nüfusuyla meskun bulunan Urfa, Antep ve Maraş'ın İtilaf Devletleri tarafından vaktiyle işgal edilmiş olması mütareke hükümlerine aykırı idi. Çünkü bu işgal mütarekenin ancak yedinci maddesine dayandırılabilir. Bu maddeye göre Urfa, Antep ve Maraş mevkiilerinin Halep'e göre daha stratejik noktalar olarak değerlendirildiğini ve Halep'te bulunduğu varsayılan müttefiklerin güvenliğini tehdit edecek bir durumun ortaya çıktığını kabul etmek lazımdır. Oysa söz konusu noktalarda müttefiklerin güvenliğini tehdit edecek hiç bir durum ortaya çıkmamıştır ve bugün bile böyle bir durum mevcut değildir. Bu defa İngiliz kıtalarının çekilmesi üzerine bu mevkilerin Fransız kıtaları tarafından işgal altına alınacak olması ve şimdiden oradaki telgrafhanelerin Fransız sansürü altına alınması ve böyle bir işgal girişiminde bulunulması halinde evvelce her nasılsa yapılmış olan haksız uygulamanın devamı olacaktır. Bu mütareke şartlarına göre hiç bir sebep ve bahane mevcut değildir. Bu durum söz konusu yerlerde bulunan, hukuk ve haysiyetlerinin bilincinde olan Müslüman ahalinin gelecekleri hakkında tereddüd ve kaygı duymalarına sebep olmuştur. Bundan başka Avrupa gazetelerinin son yayınlarında buraların Fransızlara terk edilip verileceği yolunda bir takım söylentilerin yayılması üzerine bu bölge ahalisi ve bu bölgeye komşu olan yerlerin halkı çok büyük heyecana kapılmışlardır. Bu heyecan bütün bölgeyi sarmak üzeredir. Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti bu gibi işgallere karşı kararlı bir şekilde savunma ve karşı koyma esasını kabul etmiş olduğundan bu meselede tarafsız olamaz. Milletin yardım isteyen çığlığına karşı sessiz kalamaz. Bundan dolayı Urfa, Antep ve Maraş halkı böyle yeni bir işgale girişildiğini gördüğü anda öncelikle tam bir ciddiyetle bunu protesto edeceğiz. Milletin bu protestosuna Fransızlar tarafından değer verilmezse millet her türlü yola baş vurarak bütün varlığı ile Fransız işgal kuvvetlerine karşı fiilen savunmaya kanun çerçevesinde kendisini yetkili sayacaktır. Bu meşru hukuk ve isteğe dayanarak merkezî hükümetin, İtilaf Devletleri'ne bu hareketlerinin haksız olduğunu bildirmesini, böyle davranmaları halinde meydana gelebilecek olayların vehametini hemen ve kesin bir dille anlatmasını; özetle milleti itham ve sorumluluk altında bırakmamak için gereken siyasî tedbirlere başvurmasını Heyet-i Temsiliye Osmanlı Hükümetinden özellikle rica eder ve cevabını bekler.

26 Ekim 1919

Heyet-i Temsiliye Adına
Mustafa Kemal

BOA. HR. SYS. 2542-3/24-25

Bâb-ı Âlî Dâhiliye Nezâreti İdâre-i Umûmiye-i Dâhiliye Müdîriyeti

Adana Vilayeti'nden gelen 20 Aralık 1918 tarihli şifreli telgraf.

Buraya bugün Fransız generali gelmiştir. Bu gece Pozantı'ya hareket edecek, yarın dönecektir. Halep'ten gelen bir İngiliz albayının ifadesinden Antep ve Maraş'ın da işgal olunacağı anlaşılmaktadır. Bu suretle Adana vilayeti, İskenderun, Antakya, Belen, Antep ve Maraş tamamen işgal olunmaktadır. Buralarda idaresizlik ve anarşi çıkarılarak sonunda Ermenistan'ın ilan edileceği şüphesizdir. Bu durumun derhal sona erdirilmesi lazımdır. Gidişat ve takip edilen hareket tarzında kesinlikle iyi niyet eseri yoktur. İşin gerçeği, lüzumsuz fikir alışverişleri için vakit geçirilmesi telafisi mümkün olmayacak derecede üzüntü verici durumlar ve oldu bittiler meydana getirecektir. Osmanlı Hükümeti Küçük Asya'nın bir kısmına sıkışıp kalacaktır. Gereğinin yapılması arzolunur.

20 Aralık 1918

Vali
Nazım

BOA. HR. SYS. 2555-3/5

Diyarbakır'dan Harbiye Nezâreti'ne

Antep Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Ankara'daki Heyet-i Temsiliye'ye telgrafla verdiği bilgi aşağıdadır: 13 Ocak 1920'de Antep'ten Maraş istikametine 400'den fazla Ermeni ve Fransız askeriyle 6 mitralyöz ve 4 toptan oluşan bir kuvvet hareket etmiş, ardından yön değiştirerek Araplar köyüne varmıştır. Köylüler yapılan saldırılardan korkarak dağlara çıkıp ve ateş yakmaya başlamışlardır. Civar köylüler ateş yanan yerde mühim bir hadise olduğunu anlayarak toplanmaya başlamışlardır. Bu sırada köyde kalan 17 kadına Fransız ve Ermeniler tecavüz etmekle kalmayıp bir kız çocuğunu da akıl ve hayale gelmeyecek bir şekilde yaralamışlardır. Halkın koyun ve keçilerini gasb edip eşyalarını yıkıp yok etmişlerdir. Ertesi gün toplanan süvariler Araplar köyünden hareket eden müfrezeye yol boyunca taarruza başlayarak Maraş mıntıkasına kadar tacizde bulunup, iki mitralyözlerini gasb ve beş askerlerini esir ederek hayli kayıp verdirmişlerdir. Ahaliden bir şehit ve iki yaralı vardır. Bu olayın Antep Cemiyet-i İslâmiyesi tarafından gerekli makamlara bildirilerek protesto edildiği arzedilir.

23/24 Ocak 1920

On Üçüncü Kolordu Kumandanı
Cevdet

Bâb-ı Âlî Dâhiliye Nezâreti'ne

Emniyet-i Umûmiye Dâiresi Harbiye Nezâreti'nden Yarbay Mösyö Mougin'e yazılan 14 Ocak 1920 tarih ve 2. Şube: 212 numaralı tezkirenin suretidir.

Son zamanlarda Fransızlar tarafından işgal edilen Urfa, Antep ve Maraş bölgesinde durumun gittikçe vahim ve buhranlı bir devreye girdiği haber alınmaktadır. Bu korkunç durumun en büyük sorumlusunun Fransız birlikleri içerisindeki Ermeniler olduğunu zannediyorum. Bu üzücü durumun acil olarak giderilmesi için Başkumandan general hazretlerinin acilen müdahale etmesi konusunda aracılık etmenizi önemle rica ederim. Aldığım haberlerin özetini aşağıda arzediyorum:

1-8/1/1920 akşamı Maraş'ın Çukuroba mahallesindeki camiye üç Ermeni bomba atmaya teşebbüs etmişlerdir.
2-Aynı anda Fransız üniforması giymiş üç kişi caminin minaresinde ezan okuyan müezzine ateş etmişlerdir.
3-Maraş'taki Ermeni gençleri silahlandırılmaktadır. Müslüman mahallelerindeki Ermeniler kiliselere nakledilmektedir ki, bu durum Maraş Müslüman halkının yakın bir gelecekte katliama maruz kalacağına bir delildir.
4-Babasıburnu (Bababurnu) ve İmalı civarlarındaki Fransız birlikleri Gökpınar, Kıllı, Sarılar köylerini tahrip etmişlerdir. Bütün Müslüman gençleri ile kadınlar bilinmeyen yerlere sevk edilmektedirler.
5-Fransız temsilcileri Urfa'da devlet işlerinde en ince ayrıntılara kadar müdahale etmişler ve Osmanlı kanunlarından bazılarını kaldırmışlardır. Çok acil bir müdahaleye ihtiyaç gösteren bu durumların düzeltilmesi için aracılığınızın sonuçlarını öğrenebilirsem müteşekkir kalırım, efendim.

BOA. HR. SYS. 2543-9/14-17

Hariciye Nezâreti'ne

12 Ocak 1920 tarihinde Antep'ten Islahiye'ye bağlı Sakçagöz köyüne doğru hareket ettirilen top ve makineli tüfeklerle donatılmış 500 mevcutlu Ermeni askeriyle karışık bir Fransız askerî kıtası geceleyin saat altı buçuk yedi sularında Antep'in Büyük Araplar köyüne varmıştır. Burada subaylar için hazırlıkta bulunulmuş ve kumandanın emriyle askerler de yerleştirilmiştir. Tahkik heyetinin bu konudaki raporundan da anlaşılacağı gibi, Müslümanlara karşı intikam fikriyle dolu olan Ermeniler derhal harekete geçerek arkadaşlarından kandırabildiklerine yol göstererek evlerin kapılarını zorlayıp içeri girmişler, kadınlara saldırmışlar hatta bir lohusa kadına defalarca tecavüz etmişler, mukaddes dinî ve millî değerlere hakaret gibi kötülüklerde bulunmuşlardır. Bunun üzerine köy ahalisi kurtarabildikleri çoluk ve çocuklarıyla gece karlar üzerinde dağlara sığınmaya mecbur olmuştur. Ertesi gün askerî birliğin gelmesiyle dağlardan köylerine geri dönen ahali üzerine mitralyöz ateşi açmışlar, köy ahalisinden bir kişiyi öldürüp iki kişiyi de yaralamışlardır. Bunun acı nişânesi olarak şimdi söz konusu köyün halkı namustan uzak ve her türlü geçim vasıtasından mahrum bir halde, çaresiz ve perişan sürünmektedirler. Bu korkunç hatıra İslâm âleminin tarihine yeni satırlar ilave etmiştir. Senelik erzakını bin bir türlü zahmet ve ızdırap içinde tedarik eden, namusun kıymet ve kudsiyetini hayatı boyunca dünyanın her türlü saadet ve zevkine tercih eden bu masum köylülerin kapıları tahrip, hayvanları imha, malları yağma edilmiş, namusları da korkunç bir şekilde kirleterek ayaklar altına alınmıştır.

İsmi kalplerde sonsuza kadar acı doğuracak bu mazlum köyün perişan evleri, mutasarrıf beyin başkanlığı altında köye giden belde müftüsü ve idare meclisi azalarıyla Cemiyet-i İslâmiye'den seçilen bir aza, jandarma kumandanı, polis komiseri, adliye reisi ve Antep havalisi Fransız askerî kuvvetler kumandanı adına hazır bulunan iki Fransız subayından oluşan bir heyet tarafından müşahade olunmuştur. Orada namus ve hukuku ayaklar altına alınan o Müslümana, can evinde ne gibi korkunç davranışlar yapıldığı bir raporla belirlenerek tesbit edilmiştir. Ortaya konulan bu acıklı görüntü namuslu kalpler üzerinde elbette korku ve tiksinti doğuracaktır. Dünyaya söz verilen refah ve mutluluk, bu yerlerde devam etmesi arzu edilen sükunet ve asayiş, bu gibi olayların artması ve tekrarı ile ebediyyen ihlâl edilmiş olacaktır. Şu çirkin hallere sebep olanların kimlerden meydana geldiği zaten çoktan anlaşılmıştır. Kalplerinde en acımasız intikam hissi, dillerinde Müslümanların mukaddes değerlerine karşı bin bir türlü küfür ve hakaret taşıyan, bu olayda olduğu gibi en ufak fırsatta en adi hareketleri daima ortaya koyan ve lejyon adı altında örgütlenen intikamcı Ermeni askerinin amaç ve hayallerini tamamıyla görmek ve anlamak için bunun gibi acı ve insanlığa utanç veren olayları beklemek gerekmezdi.

Ezelden beri Müslüman diyarı olan bu yerlerde Müslümanlık tahkir edilmektedir. Müslümanın hayatından daha mukaddes ve kıymetli olan namusu, taarruzdan korunmuş olan hanesinde kirletilmiştir. Namusa hürmet en büyük özelliğimizdir. Namussuzluğa tahammül ise tarihimizde görülmemiştir. Her yönden kahroluyoruz. Bu gibi durumlara uğramaktansa namus ve şerefle ölmeyi her zaman tercih ederiz. İşte bu azimle Fransızların namuslu olduğu konusunda şüpheler uyandıran bu olaya sebebiyet verenlerin şiddetle cezalandırılmalarını, mazlum ve çaresiz felâketzedelerin maddî ve manevî zararlarının karşılanmasını ve bu gibi üzücü olayların tekrar etmemesi için sebep ve etkenlerin bütünüyle ve kökünden ortadan kaldırılmasını ısrarla talep ediyoruz.

31 Ocak 1921

Antep Cemiyet-i İslâmiye Reisi
Edib

BOA. HR. SYS. 2543-11/19-24

KAYNAKÇA

Abadi, Türk Verdünü Gaziantep (Antep'in Dört Muhasarası), Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, Gaziantep, 1959.
Akbıyık, Yaşar, Milli Mücadelede Güney Cephesi: Maraş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
Akçora, Ergün Öz, "Kilis'in Antep Müdafaasındaki Yeri", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 31, Ankara, 1995.
Akşin, Sina, Kurtuluş Savaşı'nda ve Lozan'da İngiltere ve Fransa ile İlişkiler, 50.Yılına Armağan. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1978.
Ali, Kılıç, Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları, Der: Hulusi Turgut, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
Ayhan, Veysel, İmparatorluk Yolu: Petrol Savaşlarının Odağında Ortadoğu, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
Çay Abdulhalük; Kalafat Yaşar, Doğu ve Güneydoğuda Anadolu Kuvay-ı Milliye Hareketleri, Ankara, 1990.
Darkot, Besim, "Ayıntab" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 2, İstanbul, 1993.
Ediger, Ş. Volkan, Osmanlı'da Neft ve Petrol, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2006.
Genelkurmay Atase Başkanlığı Arşivi
Gömeç, Sadettin, Millî Mücadelede Gaziantep, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
Göyünç, Nejat, "Gaziantep Tarihi İle İlgili Bazı Notlar", Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu, Gaziantep, 2000.
Güloğlu, Mahmut, Cumhuriyete Doğru (1921-1922), Başnur Matbaası, Ankara, 1971.
Hocaoğlu, Mehmet, Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler, Nadir Kitap Yayınları, İstanbul, 1976.
Hulki Saral, Ahmet, Türk İstiklal Harbi Güney Cephesi, Cilt: 4, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1966.
İrade-i Milliye Gazetesi, 27 Teşrin-i evvel 1919.
İzmir'e Doğru Gazetesi 20 Teşrin-i Sani 1919.
Karadağ, Raif, Petrol Fırtınası, Truva Yayınları, İstanbul, 2004.
Kepenek Yakup; Yentürk Nurhan, Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.
Komisyon, "Ayıntab " Yurt Ansiklopedisi, Cilt: 4, İstanbul, 1982.
Küçük, Cevdet, Osmanlı Diplomasisinde Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkışı: 1878-1897, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1984.
Lohanizade, M. Nurettin, Gaziantep Savunması, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989.
Özdeğer, Hüseyin, On Altıncı Asırda Aymtab Livası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1988.
Öztürk, Ayhan, Milli Mücadele'de Gaziantep, Geçit Yayınları, Kayseri, 1994.
Saral, Ahmet Hulki, Türk İstiklâl Harbi Güney Cephesi, Cilt:4, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1966.
Saral, Ahmet Hulki, Vatan Nasıl Kurtarıldı, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1970.
Şahin, Eyüp, Türk Polisinin Erdem Mücadelesi ve Kahraman Polisler, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2001.
Tansel, Selâhattin, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, Cilt:3, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1978.
Uzel, Sahir, Gaziantep Savaşının İç Yüzü, Doğuş Matbaası, Ankara, 1952.
Ünler, Ali Nadi, Gaziantep Savunması, Kardeşler Matbaası, İstanbul, 1969.
Ünler, Ali Nadi, Türk'ün Kurtuluş Savaşında Gaziantep Savunması, Kardeşler Matbaacılık, İstanbul, 1969.
Valerie, Marcel, Oil Titans: National Oil Companies in the Middle East, Chatnam House/Brookings Institution Press, Washington D.C. 2006.
Yetkin, Hulusi, "Gaziantep Müdafaasının Bilinmeyen Tarafları: Yakın Tarihimiz", Cilt 2, Sayı 19, İstanbul, 1962.